
Euroopa Liidu kohtuasjade kokkuvõte juuli 2018

Olulisemad EL Kohtu lahendid ja kohtujuristi ettepanekud:

- C-25/17: Jehovan todistajat (eelotsus – usukogukond, isikuandmete kogumine ja kaitse kuulutustöö käigus)
- C-15/17: Bosphorus Queen Shipping (eelotsus – rannikuriigi pädevus, meresõiduvabadus)
- C-268/17: AY (eelotsus – sama isiku suhtes mitme Euroopa vahistamismääruse tegemine)
- C-528/16: Confédération paysanne jt (eelotsus – GMOd, mutaganeesi meetod)
- C-216/18 PPU: Minister for Justice and Equality (eelotsus – kohtusüsteemi puudused, ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht)
- C-27/17: flyLAL-Lithuanian Airlines (eelotsus – valikuline kohtualluvus, filiaali vastutus, kahju tekkimise paik ja kahju põhjustanud sündmuse paik)
- C-585/16: Alheto (eelotsus – ühine varjupaiga- ja täiendava kaitse poliitika, pagulasena tunnustamata jätmine)
- C-679/16: A (eelotsus – sotsiaalabi, teenused puudega inimestele)

Olulisemad EL Kohtu lahendid ja kohtujuristi ettepanekud:

C-25/17: Jehovan todistajat (eelotsus – usukogukond, isikuandmete kogumine ja kaitse kuulutustöö käigus)

Euroopa Kohtu otsus, 10. juulil 2018

Soome andmekaitsekomisjon keelas Jehoova tunnistajate usukogukonnal koguda või töödelda ükselt uksele tehtava kuulutustöö käigus saadud isikuandmeid, kui nad ei täida isikuandmete seaduses isikuandmete töötlemisele ette nähtud tingimusi. Andmekaitsekomisjoni arvates on kogukond ja selle liikmed isikuandmete seaduse tähenduses delikaatsete isikuandmete vastutavad töötlejad. Kogukond esitas selle otsuse peale kaebuse väites, et tegemist on rangelt isiklikul eesmärgil toimuva andmete töötlemisega. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovis teada, kas Jehoova tunnistajate usukogukond peab järgima liidu õiguses isikuandmete kaitse kohta sätestatud seetõttu, et ükselt uksele toimuva kuulutustöö käigus tehakse märkmeid, milles kajastatakse vestluse sisu, muuhulgas näiteks nende poolt külastatavate inimeste usulisi veendumusi.

Esmalt mainis Euroopa Kohus, et direktiivi 95/46 (isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta) artikli 3 lõiget 2 ei kohaldata tegevustele, mis on omased riigiasutustele ja teiseks isikuandmete töötlemisel isiklikel või kodustel eesmärkidel. Kohus leidis, et **usuorganisatsiooni tegevus kuulutustöö käigus** on üksikisikute usutoimingutega seotud ja **pole seega omistatav riigiasutusele**. Teiseks **pole tegemist isiklikul või kodusel eesmärgil andmete töötlemisega**. Järelikult kuulub nende tegevus direktiivi kohaldamisalasse.

Teiseks leidis kohus, et direktiivis sätestatud **mõiste „kataloog“ hõlmab ka sellist isikuandmete kogumit, mis on kogutud ükselt uksele tehtava kuulutustöö käigus, sisaldades nimesid ja aadresse ning muid andmeid**. Seda eelkõige juhul, kui need andmed on korrastatud konkreetsete kriteeriumide põhjal, mis võimaldavad neid hilisema kasutamise eesmärgil hõlpsalt üles leida. **Selleks, et niisuguse kogumi puhul oleks tegu kataloogiga, pole vaja, et see hõlmaks kartoteeki, spetsiifilisi loetelusid või muid süsteeme**.

Kolmandaks leidis kohus, et direktiivis oleva **mõiste „vastutav töötleja“ puhul ei viidata tingimata üheleainsale füüsilisele või juriidilisele isikule**, vaid see võib hõlmata mitut töötlemises osalejat. Seejuures ei tähenda kaasvastutuse olemasolu tingimata, et samade isikuandmete töötlemise eest vastutavad erinevad isikud võrdselt. Samuti ei eelda kaasvastutus, et igaühel neist oleks juurdepääs asjaomastele isikuandmetele. Eelnevast tulenevalt asus kohus seisukohale, et **usukogukonda saab pidada selle kuulutustööd tegevate liikmetega kaasvastutavaks isikuandmete töötlemise eest** olukorras, mil kogukond korraldab, koordineerib ja julgustab sellist tegevust. Seejuures pole vaja, et kogukonnal oleks andmetele juurdepääs või et oleks tuvastatud, et ta on oma liikmetele andnud kirjalikke juhiseid või korraldusi andmete töötlemise kohta.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-15/17: Bosphorus Queen Shipping (eelotsus – rannikuriigi pädevus, meresõiduvabadus)

Euroopa Kohtu otsus, 11. juulil 2018

Bosphorus Queen on Panamas registreeritud laev. Soome piirivalveameti andmetel lasti laevast merre naftat, kui laev sõitis läbi Soome majandusvööndi. Mingisuguseid naftaheite tõrjemeetmeid ei võetud. Randa uhutud naftat ei leitud ning ei tõendatud konkreetse kahju tekkimist. Soome keskkonnakeskus esitas hinnangu laeva naftaheite põhjustatud riskide kohta, mille alusel piirivalveamet leidis, et nafta merreheitmine põhjustas ulatuslikku kahju või ulatusliku kahju tekkimise ohu rannikualadele või nendega seotud huvidele või territoriaalmere või majandusvööndi loodusressurssidele. Seetõttu määras piirivalveamet laeva omanikule naftaheitetrahvi.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovis teada, millistel tingimustel võib rannikuriik kooskõlas ÜRO mereõiguse konventsiooni ja direktiiviga 2005/35 (mis käsitleb laevade põhjustatud merereostust ning karistuste kehtestamist merereostusega seotud rikkumiste eest) algatada menetluse sellise teise riigi laeva suhtes, mis on heitnud merre naftat asjaomase rannikuriigi majandusvööndis ilma, et see kujutaks endast põhjendamatu sekkumist meresõiduvabadusse.

Euroopa Kohus leidis, et konventsioonis sätestatud mõistest „selged tõendid“ tuleneb, et **rannikuriigi sekkumise eelduseks on selgete tõendite olemasolu nii rikkumise kohta kui ka selle kohta, et rikkumine on põhjustanud või võib põhjustada rannikuriigile olulist kahju.**

Teiseks asus kohus seisukohale, et **konventsioonis ja direktiivis toodud mõistet „rannikualad või ... seotud huvid“ tuleb tõlgendada samas tähenduses kui avamerel sekkumise 1969. aasta konventsioonis toodud mõistet „rannik või sellega seotud huvid“.** Seejuures kohaldatakse konventsiooni artikli 220 lõiget 6 rannikuriigi territoriaalmere eluta loodusvarade suhtes ja kõigi rannikuriigi majandusvööndi loodusvarade suhtes.

Kolmandaks selgitas kohus, et konventsiooni ja direktiivi puhul **hõlmavad loodusvarad rannikuriigi territoriaalmeres või majandusvööndis püütavaid liike ja elusressursse, mis on püütavate liikidega seotud, sh toiduahela kaudu.**

Neljandaks märkis kohus, et **konventsiooni ja direktiivi kohaldamisel ei tule arvesse võtta mõistet „märkimisväärne reostus“.**

Viiendaks leidis kohus, et **rikkumise tagajärgede hindamisel tuleb arvesse võtta kõiki tõendeid**, mis võimaldavad tuvastada, et rannikuriigi varadele ja huvidele on tekkinud või võib tekkida kahju, ning hinnata kahju olulisust, võttes arvesse:

- erinevatele või kõigile varadele ja kõigile huvidele tekkiva kahju kumulatiivset laadi ning rannikuriigi haavatavuse erinevusi;
- heite eeldatavad kahjulikud tagajärjed, lähtudes lisaks kättesaadavatele teaduslikele andmetele ka heites sisalduvate kahjulike ainete omadustest ning heite kogusest, laialivalgumise suunast, kiirusest ja kestusest.

Lisaks märkis kohus, et **spetsiifilised geograafilised ja ökoloogilised omadused ning haavatavus mõjutavad tingimusi rikkumise määratlemisel ja kvalifitseerimisel ning selle kahju ulatuse hindamist**, mille rikkumine on rannikuriigi varadele või seotud huvidele tekitanud.

Viimaseks selgitas kohus, et direktiiv ei luba liikmesriikidel võtta rahvusvahelise õigusega kooskõlas olevaid rangemaid meetmeid kui need, mis on ette nähtud direktiivi artikli 7 lõike 2 kohaldamisel.

Kokkuvõttes leidis kohus, et rannikuriigi sekkumise eelduseks on selgete tõendite olemasolu nii rikkumise kui ka tagajärgede kohta. Seejuures tuleb rikkumise tagajärgede hindamisel arvesse võtta kõiki tõendeid, mis võimaldavad tuvastada, et rannikuriigi varadele ja huvidele on tekkinud või võib tekkida kahju, ning hinnata kahju olulisust kindlate kriteeriumite alusel. Samuti hõlmavad loodusvarad territoriaalmeres või majandusvööndis püütavaid liike ja elusressursse, mis on püütavate liikidega seotud.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-268/17: AY (eelotsus – sama isiku suhtes mitme Euroopa vahistamismääruse tegemine)

Euroopa Kohtu otsus, 25. juulil 2018

Ungari kodanik ja ärimees AY anti Horvaatias kohtu alla süüdistusega, et ta maksis kõrgele Horvaatia poliitikule märkimisväärse rahasumma vastutasuna lepingu sõlmimise eest. Menetluse läbiviimise ajal esitasid Horvaatia ametivõimud Ungarile mitu õigusabitaotlust, et AY kuulataks kahtlustatavana üle ja talle esitataks kohtukutse. Ungari ei täitnud neid põhjendusel, et see oleks kahjustanud Ungari riiklikke huve, mistõttu peatati 2012. aastal Horvaatias uurimine. Samas algatati Ungaris 2011. aastal eraldi menetlus Horvaatia edastatud andmete põhjal, mis lõpetati 2012. aastal põhjendusega, et toime pandud teod ei kujuta endast vastavalt Ungari õigusele kuritegu. Seda uurimist aga ei alustatud AY kui kahtlustatava suhtes, vaid tundmatu toimepanija suhtes, kus AY kuulati üle tunnistajana. Horvaatia esitas Ungarile hiljem veel mitu vahistamismäärust, mille täitmisest kas keelduti, kuna Ungaris oli juba alustatud vahistamismääruse aluseks olevate tegude põhjal kriminaalmenetlus juba lõpetatud, või jäeti vahistamismäärustele vastamata.

Eelotsuse esitanud Horvaatia kohus soovis teada, kuidas tuleb tõlgendada raamotsuses 2002/584 (Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta, edaspidi *raamotsus*) sätestatud vahistamismääruse täitmata jätmise aluseid. Esmalt osas, mis puudutas Ungari õigusasutuse vastamata jätmist esitatud määrustele, ning teisalt osas, mis puudutas Ungari prokuratuuri otsust lõpetada tundmatu toimepanija suhtes läbi viidud uurimine, mille käigus kuulati AY üle tunnistajana, ja selle käsitlemist vahistamismääruse täitmisest keeldumise alusena.

Euroopa Kohus leidis, et vahistamismäärust täitva **liikmesriigi õigusasutus on kohustatud vastu võtma otsuse iga talle edastatud Euroopa vahistamismääruse kohta isegi siis, kui selles liikmesriigis juba on tehtud otsus varasema määruse kohta**. Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus sellele ei vasta ja seega ei edasta määruse teinud õigusasutusele tehtud otsust, siis ta rikub talle raamotsusest tulenevaid kohustusi.

Kohus lisas, et keeldumine vahistamismääruse täitmisest juhul, kui tagaotsitava suhtes on teises riigis langetatud lõplik kohtuotsus, teenib eesmärki vältida isiku sama kuriteo eest uuesti kohtu alla andmist või tema üle kohtumõistmist ehk *ne bis in idem* põhimõtte järgimist. Kohus rõhutas, et üks tingimus, millele Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumine peab vastama, on see, et tagaotsitava suhtes on „langetatud lõplik otsus“. See hõlmab endas ka riigisiseste kriminaalkohtumenetluses osalevate asutuste otsuseid. Samas tuleb tähelepanu pöörata asjaolule, et *ne bis in idem* põhimõtet kohaldatakse isiku suhtes, kelle kohta on langetatud lõplik otsus. Ehk sinna ei kaasu isikud, kes on tunnistajad või kriminaaluurimise raames üksnes üle kuulatud. Seega asus kohus seisukohale, et Ungari keskuurimisbüroo otsus lõpetada tundmatu toimepanija suhtes läbi viidud uurimine, mille raames kuulati AY üle tunnistajana, ei saa olla aluseks vahistamismääruse täitmisest keeldumisel.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-528/16: Confédération paysanne jt (eelotsus – GMOd, mutageneesi meetod)

Euroopa Kohtu otsus, 25. juulil 2018

Mutageneesi puhul on tegu meetodiga, mis võimaldab muuta elusorganismide genoomi ilma, et selleks peaks kasutama teist võõrgeeni. Selle meetodiga on võimalik luua herbitsiidile resistentseid taimesorte. Prantsusmaal tegelev põllumajanduslik liit ja veel kaheksa ühendust ei nõustu sellega, et mutageneesi teel saadud organismide suhtes on tehtud erand GMOsid käsitlevates keskkonnaseadustiku sätetes ette nähtud nõuetest. Kaebajad leidsid, et herbitsiidile resistentsete sordid kujutavad endast ohtu keskkonnale ja inimeste ning loomade tervisele samuti nagu GMOd, mis on saadud transgeneesi teel. Euroopa Kohtul paluti selgitada direktiivi 2001/18 (geneetiliselt muundatud organismide tahtliku keskkonda viimise kohta, edaspidi *direktiiv*) täpset kohaldamisala, mutageneesiga seotud erandi ulatust, loogikat ja tagajärgi, võttes arvesse ettevaatusprintsipi.

Kohus leidis, et mutatsioonid, mille on põhjustanud mutageneesi meetodid, mida rakendatakse herbitsiidiresistentsete taimesortide saamise eesmärgil, on organismi geneetilise materjali muudatused. Kuna nende meetoditega kaasneb keemiliste või füüsikaliste mutageenide kasutamine ja ülejäänud meetoditega geenitehnoloogia kasutamine, muutub organismi geneetiline materjal viisil, mis ei ole loomulikul teel võimalik. Seetõttu tuleb **direktiivi artikli 2 punkti 2, tõlgendada nii, et mutageneesi meetodite abil saadud organismid on selle sätte tähenduses GMOd, määratledes nõnda GMOde mõiste**. Lisaks eelnevale kinnitab seda tõlgendust kohtu arvates ka direktiivi üldine ülesehitus, mis on üks teguritest, mida tuleb direktiivi tõlgendamisel arvesse võtta.

Kohus rõhutas, et direktiivi ja selle lisaga koostoimes sätestatud erandit, mis jätab direktiivi kohaldamisalast välja mutageneesi meetodite abil saadud organismid, tuleb tõlgendada kitsalt. Kohus märkis, kuna direktiivi eelnõu koostamisel on arvesse võetud ettevaatuspõhimõtet, siis tuleb seda arvesse võtta ka direktiivi rakendamisel. Eelneva alusel järeldas kohus, et **organismid, mis on saadud mutageneesi meetodite abil, mida ei ole palju kordi kasutatud ja mille ohutuse kohta ei ole olemas pika aja jooksul kogutud andmeid, kuuluvad direktiivi kohaldamisalasse ning seetõttu kehtivad nende suhtes sellest tulenevad kohustused**. Seevastu ei kuulu direktiivi kohaldamisalasse organismid, mis on saadud

mutageneesi meetodite abil, mida on juba palju kordi kasutatud ja mille ohutuse kohta on olemas pika aja jooksul kogutud andmed.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-216/18 PPU: Minister for Justice and Equality (eelotsus – kohtusüsteemi puudused, ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht)

Euroopa Kohtu otsus, 25. juulil 2018

Poola kohtud tegid L.Mi kohta raamotsuse 2002/584 (Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta, edaspidi *raamotsus*) alusel kolm Euroopa vahistamismäärust tema vahistamiseks, et anda ta kriminaalmenetluse raames kohtu alla seoses erinevate narkokuritegudega. L.M peeti nende määruste alusel Irimaal kinni. Ta väitis, et Poola kohtusüsteemide reformide tõttu ei võimaldata talle seal õiglast kohtulikku arutamist ja seetõttu ei tohiks Iiri kohus teda Poola õigusasutustele välja anda. Irimaa kohus leidis, et Poolas alates 2015. aastast tehtud kohtusüsteemi muudatuste tõttu esineb tegelik oht, et L.M langeb Poolas tema üle peetavas kohtumenetluses omavoli ohvriks, sest Poola kohtusüsteemi „laialdased ja ohjamata“ volitused on vastuolus õigusriigi põhimõtte alusel toimivas demokraatlikus riigis antavate volitustega. Seetõttu soovis Irimaa kohus teada, kas selleks, et vahistamismäärust täitev õigusasutus oleks kohustatud määruse täitmist edasi lükkama piisab sellest, kui ta tuvastab, et selle teinud liikmesriigi kohtusüsteemide puuduste tõttu esineb tegelik õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumise oht või peab ta ka veenduma, et puudutatud isik satub sellisesse ohtu. Samuti soovis Iiri kohus teada, millise teabe ja tagatised peab määrust täitev õigusasutus vajaduse korral selle esitanud õigusasutuselt hankima, et niisugust ohtu välistada.

Euroopa Kohus esmalt kordas üle, et liidu õigus tugineb eeldusele, et iga liikmesriik jagab kõikide teiste liikmesriikidega teatud hulka ühiseid väärtusi, millel liit rajaneb, nagu on täpsustatud ELL artiklis 2. Vastavalt liikmesriikide vastastikuse usalduse ning vastastikuse tunnustamise põhimõttele on iga liikmesriik kohustatud eelkõige vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala osas eeldama, et kõik liikmesriigid järgivad liidu õigust ja tunnustatud põhiõigusi. **Seetõttu kehtib ka siin eeldus, et liikmesriigid on kohustatud vahistamismäärust täitma, välja arvatud juhul, kui esinevad erandlikud asjaolud.**

Kohus rõhutas, et kohtute sõltumatuse nõue on osa õiguse õiglasele kohtulike arutamisele olemusest, kusjuures see õigus on ülimalt tähtis, et tagada kõikide liidu õigusega antud õiguste ja ELL artiklis 2 osutatud liikmesriikide ühiste väärtuste, eeskätt õigusriigi väärtuse kaitse. Liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu ülesanne on ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi väärtust täpsustava ELL artikli 19 kohaselt tagada liidu õiguse täielik kohaldamine kõikides liikmesriikides ning nende õiguste kohtulik kaitse, mis on liidu õigusega isikutele antud. See, et eksisteerib tõhus kohtulik kontroll, millega tagatakse liidu õiguse järgimine, on juba iseenesest üks õigusriigi tunnus. **Kohus rõhutas kohtute sõltumatuse olulisust ka vahistamismääruse raames, sest sellega seotud otsused tehakse kõigi kohtuotsustele omaste tagatistega, eelkõige nendega, mis tulenevad põhiõigustest ja õiguse üldpõhimõtetest.** See tähendab, et määruse täitmist puudatava otsuse kui ka selle tegemist puudatava otsuse teeb

õigusasutus, mis vastab tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele, mille hulka kuulub ka sõltumatuse tagamine.

Isiku üleandmisotsust tehes lasub vahistamismäärust täitval õigusasutusel kohustus hinnata isiku põhiõiguse rikkumise tegeliku ohu esinemist. **Selleks peab vahistamismäärust täitev õigusasutus esmalt, tuginedes objektiivsetele, usaldusväärsetele, täpsetele ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmetele kohtusüsteemi toimimise kohta vahistamismääruse teinud liikmesriigis, hindama, kas esineb õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumise tegelik oht**, mis on seotud kõnealuse liikmesriigi kohtute sõltumatuse puudumisega, mis on tingitud süsteemsetest ja üldistest puudustest selles riigis. Selline hinnang tuleb anda Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teises lõigus tagatud põhiõiguste kaitse standardist lähtudes.

Kohtute sõltumatuse kohta leidis kohus, et see nõue on õigusemõistmisega lahutamatu seotud ja sellel on kaks aspekti. Esmalt, väline aspekt eeldab, et asjasse puutuv organ täidab oma ülesandeid täiesti iseseisvalt, olemata kellegagi hierarhilises või alluvussuhtes ja saamata kelleltki korraldusi või juhiseid. Samuti, et ta on kaitstud väljastpoolt tuleva sekkumise või surve eest, mis võib kahjustada selle organi liikmete otsustusvabadust ja mõjutada nende otsuseid. Teine, sisemine aspekt on seotud erapooletuse mõistega. Selle eesmärk on võrdse distantse säilitamine menetlusosaliste ja nende vastavate huvide vahel menetluse eset arvestades. See aspekt eeldab, et tegutsetakse objektiivselt ning õigusnormide range kohaldamise kõrval ei arvestata mingil moel vaidluse lahendamise tulemusega. Kohus lisas, et need sõltumatuse ja erapooletuse tagatised eeldavad selliste normide olemasolu, mis puudutavad muu hulgas organi koosseisu, nimetamist, ametiaega ning ka liikmete hääletamisest hoidumise, taandamise ja tagasikutsumise aluseid. Need peavad lubama isiku põhjendatud kahtluste ümberlökkamist selles suhtes, kas nimetatud organ on väljaspool väliste tegurite haardeulatust, ja selles suhtes, kas nimetatud organ on vastanduvaid huvisid kaaludes neutraalne. Et lugeda organi sõltumatuse tingimus täidetuks, on kohtupraktika kohaselt eelkõige nõutav, et selle organi liikmete tagasikutsumise juhud oleksid kindlaks määratud sõnaselgete õigusnormidega. Kohus lisas, et sõltumatuse nõue eeldab ka seda, et nendele isikutele kohaldatav distsiplinaarkord, kes peavad vaidlusi lahendama, pakub vajalikke tagatisi, et vältida mis tahes ohtu, et seda korda kasutatakse kohtulahendite sisu poliitilise kontrolli süsteemina.

Kohus selgitas, et juhul, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus tuvastab, et selle teinud riigis esineb kohtuvõimu korralduses süsteemsete või üldiste puuduste tõttu tegelik oht, et rikutakse õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, tuleb järgmise sammuna hinnata, kas on piisavalt alust arvata, et see oht on juhtumi asjaolusid arvestades olemas ka puudutatud isiku jaoks. Kohus lisas, et vahistamismääruse mehhanismi on võimalik täielikult peatada üksnes siis, kui Euroopa Ülemkogu on kindlaks teinud, et määruse teinud liikmesriigis rikutakse ELL artiklis 2 sätestatud põhimõtteid, seal hulgas õigusriigi põhimõtet. Seni, kuni sellist otsust ülemkogu poolt tehtud ei ole, tuleb lähtuda kaheastmelisest kontrollist. Kusjuures hindamise käigus peab vahistamismäärust täitev õigusasutus analüüsima, mil määral võivad vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtute sõltumatusega seotud süsteemsed ja üldised puudused mõjutada riigi neid kohtuid, kes on pädevad viima läbi menetlusi süüdistatava suhtes. Juhul, kui analüüs näitab, et puudused võivad neid kohtuid mõjutada, siis tuleb hinnata, kas on piisavalt alust arvata, et selle isiku puhul esineb tegelik oht, et rikutakse tema põhiõigust pöörduda sõltumatusse kohtusse, arvestades tema isiklikku olukorda ning selle süüteo laadi, millega seoses ta kohtu alla antakse, ja Euroopa vahistamismääruse aluseks olevat faktilist tausta. Lisaks peab vahistamismäärust täitev õigusasutus vahistamismääruse teinud õigusasutuselt küsima mis tahes lisateavet, mida ta selle ohu esinemise hindamiseks vajalikuks peab.

Kokkuvõttes leidis kohus, et raamotsust tuleb tõlgendada nii, et juhul, kui vahistamismäärust täitval õigusasutusel on olemas sellist teavet nagu ELL artikli 7 lõike 1 kohases Euroopa Komisjoni põhjendatud ettepanekus, mis viitab tegeliku ohu esinemisele seoses puudustega õiglasele kohtulikule arutamisele, siis peab see asutus konkreetselt ja täpselt kontrollima, kas isiku isiklikku olukorda ning selle süüteo laadi, millega seoses ta kohtu alla antakse, ja Euroopa vahistamismääruse aluseks olevat faktilist tausta arvestades ning võttes arvesse teavet, mille vahistamismääruse teinud liikmesriik on esitanud, on piisavalt alust arvata, et nimetatud riigile üleandmise korral esineb isiku puhul selline oht.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-27/17: flyLAL-Lithuanian Airlines (eelotsus – valikuline kohtualluvus, filiaali vastutus, kahju tekkimise paik ja kahju põhjustanud sündmuse paik)

Euroopa Kohtu otsus, 5.juulil 2018

Leedu lennuettevõtja flyLAL korraldas lende, mille väljumis- või saabumiskoht oli ka Vilniuse lennujaam. Nimetatud lennujaama hakkas lende korraldama ka Läti lennuettevõtja Air Baltic, kelle teatud lennuliinidel olid ülimadalad hinnad, mida rahastas Riia lennujaam. Lennuettevõtjate osadel lendudel olid samad sihtkohad. Kahjumi tõttu alustati flyLALi likvideerimismenetlust. FlyLAL leidis, et Air Baltic tõrjus ta turult välja ning tema kahju seisneb saamata jäänud tulus, mis tekkis Air Balticu Läti ja Leedu filiaalide konkurentsivastasest tegevusest. FlyLAL esitas Vilniuse esimese astme kohtule Air Balticu ja Riia lennujaama vastu hagi kahju hüvitamiseks. Vilniuse esimese astme kohus rahaldas flyLALi nõuded osaliselt, kuid Riia lennujaam ja Air Baltic esitasid Vilniuse esimese astme kohtule vastuväite Leedu kohtute pädevuse suhtes kohtuasja menetleda.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovis esmalt Euroopa Kohtult teada, kas konkurentsivastase tegevusega tekitatud kahju hüvitamise hagi korral võib mõiste „paik, kus kahjustav sündmus on toimunud“ olla käsitatav nii, et see on paik, kus sõlmiti konkurentsivastane kokkulepe, või on see paik, kus pandi toime teod, milles kasutatakse ära kokkuleppest tulenev rahaline kasu. Teiseks küsiti, kas kahju (saamata jäänud tulu), mis tekkis õigusvastaste tegude tulemusena, saab käsitada kahjuna määruse nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, edaspidi *määrus*) artikli 5 punkti 3 tähenduses. Kolmandaks sooviti teada, kas Air Balticu Leedu filiaali tegevust tuleb käsitada „filiaali tegevusena“.

Esimesele küsimusele vastas Euroopa Kohus, et konkurentsivastase tegevusega tekitatud kahju korral võib mõiste „paik, kus kahjustav sündmus on toimunud“ olla nii paik, kus sõlmiti konkurentsivastane kokkulepe, kui ka paik, kus pakuti ja kohaldati ülimadalaid hindu, kui see tegevus on vaadeldav rikkumisena. Kohus selgitas, et kui väidetav kahju põhjustanud sündmus oli konkurentsivastane kokkulepe, võib kohtualluvus kuuluda selle paiga kohtule, kus kahju tekitav kokkulepe lõplikult sõlmiti. Seega on väidetava konkurentsivastase kokkuleppe sõlmimise kohaks Läti. Kuna aga ülimadalate hindade kohaldamise praktika oli eraldiseisev rikkumine, on pädevaks kohtuks selle paiga kohus, kus konkurentsivastase tegevusega tegeleti. Kohus väitis, et turgu valitseva seisundi kuritarvitava ärakasutamise korral kahju põhjustanud sündmus pole seotud kokkuleppega, vaid seisundi ärakasutamisega ehk tegudega,

mille läbi turgu valitsevas seisundis ettevõtja seda teostab, muu hulgas pakkudes ja kohaldades ülimadala hindu.

Teisele küsimusele vastas kohus, et konkurentsivastase tegevusega tekitatud kahju hüvitamise hagi korral on antud olukorras „**paik, kus kahjustav sündmus on toimunud**“, eelkõige paik, **kus asub turg, mida see konkurentsivastane tegevus kahjustab ja millel kahju tekitati**. Seega kahju, mille tekitasid lennuettevõtjale lennud, mille väljumis- või saabumiskoht oli Vilnius. Seetõttu on peamiselt kahjustatud turuks selle liikmesriigi turg, kus ettevõtja viib läbi põhiosa oma lendudega seotud müügitegevusest, milleks oli Leedu turg.

Kolmandale küsimusele andis kohus vastuse, et mõiste „**filiaali tegevusest tulenev vaidlus**“ hõlmab hagi, milles palutakse hüvitada kahju, mis tekkis turgu valitseva seisundi väidetavast kuritarvitamisest (ülimadalate hindade kohaldamises), kui **äriühingu filiaal osales tegelikult ja märkimisväärselt selles kuritarvitamises. Et vaidlus tuleneks lepinguvälise kahju nõudega hagi korral filiaali tegevusest, peab filiaal olema tegelikult osalenud eraõiguse rikkumisteks kvalifitseeritavates tegudes**. Samas märkis kohus, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb kindlaks teha Air Balticu filiaali võimalik roll väidetava konkurentsivastase tegevuse toimepanemisel. Eelkõige tuleb tal kontrollida, kas selle filiaali tegevus seisnes väidetavate ülimadalate hindade tegelikus pakkumises ja kohaldamises. Samuti tuleb kontrollida, kas see osalemine väidetavas turgu valitseva seisundi kuritarvitamises oli nii märkimisväärne.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-585/16: Alheto (eelotsus – ühine varjupaiga- ja täiendava kaitse poliitika, pagulasena tunnustamata jätmine)

Euroopa Kohtu otsus, 25.juulil 2018

Alheto on Gaza linnast Palestiinast pärit kodakondsuseta isik. Ta teatas, et on usutunnistusel kristlane ning lahkus Gaza tsoonist maa-aluse tunneli kaudu jõudes esmalt Egiptusesse, siis Jordaaniasse ning sõitis seejärel Bulgaariasse. Ta väitis, et oli sunnitud Gaza tsoonist lahkuma piirkonna ohtliku olukorra tõttu ning isiklike konfliktide pärast organisatsiooniga Hamas, mis olid tingitud tema ühiskondlikust tegevusest seoses naiste õigustest teavitamisega. Alheto kinnitas, et tal on ÜRO Palestiina Põgenike Abi- ja Tööorganisatsiooni Lähis-Idas (UNWRA) väljastatud dokument, mis tõendab, et ta on organisatsioonis registreeritud Palestiina põgenikuna. Alheto esitas Bulgaarias rahvusvahelise kaitse taotluse, mis jäeti rahuldamata põhjusel, et Alheto ütlused ei võimalda tuvastada tagakiusamise ohtu ning sisaldavad vastuolusid, olles osaliselt väheusutavad. Alheto vaidlustas keeldumise otsuse. Vaidlust lahendaval kohtul tekkis küsimus, kas UNRWA juures registreeritud isiku rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamisel tuleb hinnata, kas see isik saab nimetatud organisatsioonilt tegelikku kaitset või abi. Ta esitas Euroopa Kohtule küsimuse, kas liidu õigus võimaldab jätta läbi vaatamata kodakondsuseta isiku rahvusvahelise kaitse taotluse ning kui ei võimalda, siis kas peab selle läbi vaatama tema või peab piirduma vaidlustatud otsuse tühistamisega ja asja läbivaatamiseks tagasi suunama.

Kohus selgitas, et isikul, kes on registreeritud UNRWA juures, on õigus saada sellelt organisatsioonilt kaitset ja abi, et tagada tema kui põgeniku heaolu. Kohus leidis, et **UNRWA juures registreeritud isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamisel tuleb hinnata, kas isik saab nimetatud organisatsioonilt tegelikku kaitset või abi ning puuduvad**

välistamise ja vastuvõetamatuse alused. Direktiivi 2004/83 (mis käsitleb miinimumnõudeid, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja antava kaitse sisu) ja direktiivi 2011/95 (mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule) tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mis ei näe ette või ei võta nõuetekohaselt üle neis sätetes ette nähtud alust lõpetada pagulasena tunnustamise välistamise aluse kohaldamine. Neid võib kohaldada ka siis, kui rahvusvahelise kaitse taotleja ei ole neile sõnaselgelt viidanud.

Liikmesriigi esimese astme kohus, kellele on esitatud kaebus rahvusvahelise kaitse taotlust käsitleva otsuse peale, peab läbi vaatama nii faktilised ja õiguslikud asjaolud, mida otsuse teinud organ võttis arvesse, kui ka asjaolud, mis ilmnesid pärast otsuse vastuvõtmist. Seejuures selgitas kohus, et väljend „*ex nunc*“ rõhutab kohtu kohustust viia läbi hindamine, mis vajadusel arvestaks uute asjaoludega, mis on ilmnenud pärast edasi kaevatud otsuse vastuvõtmist. Faktiliste ja õiguslike asjaolude täieliku ning *ex nunc* läbivaatamise nõue võib puudutada ka rahvusvahelise kaitse taotluse vastuvõetamatuse aluseid. Kui kaebust menetlev kohus otsustab läbi vaadata vastuvõetamatuse aluse, mida menetlev ametiasutus läbi ei vaadanud, tuleb tal taotleja isiklikult ära kuulata, et anda seisukoht, kas vastuvõetamatuse alus on taotlejale kohaldatav.

Kohus asus seisukohale, et **UNRWA juures registreeritud isikut tuleb juhul, kui ta saab sellelt organisatsioonilt tegelikku kaitset või abi kolmandas riigis, mis ei vasta territooriumile, kus on tema alaline elukoht, kuid on osa selle organisatsiooni tegevuspiirkonnast, pidada kuuluvaks selle kolmanda riigi piisava kaitse alla**, kui see kolmas riik kohustub võtma isiku tagasi pärast seda, kui ta on lahkunud selle riigi territooriumilt, et taotleda rahvusvahelist kaitset Euroopa Liidus, tunnustab UNRWA pakutavat kaitset või abi ning järgib tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet, võimaldades isikul oma territooriumil ohutult elada inimvääretes elutingimustes, kuni see on tema alalise elukoha järgse territooriumi ohtude tõttu vajalik. Viimasena märkis kohus, et direktiivi 2013/32 artikli 46 lõiget 3 koostoimes põhiõiguste harta artikliga 47 järgselt ei kehtestata ühiseid menetlusnõudeid seoses pädevusega teha rahvusvahelise kaitse taotluse kohta uus otsus pärast seda, kui kaebust menetlev kohus on taotluse kohta tehtud esmase otsuse tühistanud.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-679/16: A (eelotsus – sotsiaalabi, teenused puudega inimestele)

Euroopa Kohtu otsus, 25.juulil 2018

Raske puudega A elab Espoo omavalitsusüksuses Soomes ning pidi kolmeaastase õppeprogrammi alusel hakkama Tallinnas ülikoolis õppima, mis tähendab, et ta veedaks kolm-neli päeva Eestis ja nädalavahetustel sõidaks tagasi Espoosse. A taotles isiklikku abi umbes viieks tunniks nädalas, kuid tema taotlus jäeti rahuldamata põhjusel, et A välismaal viibimist ei saa käsitada juhuslikuna, isegi kui elukoha omavalitsusüksus jääb samaks. Espoo linn ei ole kohustatud tagama teenuseid ja abi välisriigis, sest välisriigis viibimise laad on olemuselt lähedane „alaliselt elamisele“. Isiklikku abi välisriigis saab tagada puhkuse või tööreisi ajaks, õpingutega tegelemine ei õigusta antud teenuse saamist väljapool Soomet. A vaidlustas Espoo

linna otsuse. Kõrgeim halduskohus esitas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, milles küsis esiteks, kas isikliku abistaja teenuse puhul (mis mh seisneb igapäevaste toimingutega kaasnevate kulude katmises eesmärgiga võimaldada majanduslikult mitte aktiivsele isikule kõrgkooliõpingute jätkamist) tuleb abi kvalifitseerida „haigushüvitiseks“, ning teiseks, kas Euroopa Liidu kodakondsust käsitlevate EL toimimise lepingu (ELTL) sätetega on vastuolus isikliku abistaja teenuse osutamisest keeldumine.

Euroopa Kohus viitas väljakujunenud kohtupraktikale väites, et hüvitist saab pidada sotsiaalkindlustushüvitiseks, kui seda antakse esiteks hüvitisetaajatele seaduses määratletud olukorra alusel isiku vajadusi konkreetselt hindamata, ning teiseks, kui see on seotud ühega riskidest, mis on määrukses loetletud. **Hüvitisetaaja individuaalsete vajaduste kaalutusõiguse alusel hindamisel tuleb hinnata abi saamise õiguse tekkimist, mistõttu on asutusel kõnealuste hüvitiste määramisel ka kaalutusruum.** Kohus leidis, et esimene tingimus on täidetud, sest hüvitisetaaja elukoha omavalitsusüksuse pädevusega seonduv kaalutusruum ei puuduta mitte isikliku abistaja teenuse saamise õiguse tekkimist, vaid selle abi osutamise korda ja suurust. Kohus märgib aga, et eelnevalt toodud teine tingimus ei ole täidetud ning hüvitist ei saa pidada selliseks, mis on seotud ühegi määrukses loetletud riskidest. Hooldusriski samastamine haigusriskiga eeldab, et hüvitised, mis on mõeldud hooldusriski katmiseks, peavad olema suunatud hooldatavate isikute tervisliku seisundi parandamisele, kuid isikliku abistaja teenust ei saa käsitada nii, et see on mõeldud puudest tingitud tervisliku seisundi parandamiseks. **Seega ei ole isikliku abistaja teenuse kui hüvitise näol tegemist „haigushüvitisega“.**

Soome kodanikuna on A-1 ELTL artikli 20 lõike 1 kohaselt liidu kodaniku staatus ja ta võib sellest staatusest tulenevaid õigusi seega teostada ka oma päritoluliikmesriigi suhtes. Kohus viitas varasematele lahenditele öeldes, et riigisisene õigusnorm, mis seab teatavad kodanikud ebasoodsamasse olukorda pelgalt seetõttu, et nad on kasutanud oma vabadust liikuda ja elada teises liikmesriigis, piirab igale liidu kodanikule ELTL artikli 21 lõikega 1 tagatud vabadusi. **Isikliku abistaja teenuse osutamisest keelduti üksnes põhjusel, et A – kelle puhul olid kõik muud abi saamise tingimused täidetud – asus kõrgkooli õppima muus liikmesriigis kui Soome. Taolist keeldumist tuleb pidada ELTL artikli 21 lõikega 1 kõigile liidu kodanikele tagatud vabaduse liikuda ja elada teises liikmesriigis piiranguks.** Lisaks ei saa põhjendatult väita, et kohaliku omavalitsuse üksusel võivad tekkida erilised raskused kõnealuse abi korraldamise ja andmise tingimuste ning korra järgimise järelevalve käigus. Samuti ei viita miski sellele, et isikliku abistaja teenuse osutamine käesolevatel asjaoludel võiks ohustada riikliku sotsiaalkindlustussüsteemi finantstasakaalu, mis võiks olla õiguspäraseks eesmärgiks õigustamaks ELTL artikli 21 lõikes 1 ette nähtud vabalt liikumise ja elamise piiranguid.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

Tegemist on mitteametliku kokkuvõttega EL õiguse büroo valitud kohtulahenditest. EL Kohtu otsuste ja kohtujuristi ettepanekute terviktekstidega saab tutvuda EL Kohtu koduleheküljel või EUR-Lex andmebaasis (viited lisatud).